HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

10 mai 2007 *

În cauza C-252/05,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court) (Regatul Unit), prin decizia din 20 mai 2005, primită de Curte la 15 iunie 2005, în procedura

Regina, la cererea

Thames Water Utilities Ltd,

împotriva

South East London Division, Bromley Magistrates' Court (District Judge Carr),

în prezența

Environment Agency,

* Limba de procedură: engleza.

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul C. W. A. Timmermans, președinte de cameră, domnii P. Kūris, J. Makarczyk, L. Bay Larsen și J.-C. Bonichot (raportor), judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,
grefier: doamna C. Strömholm, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 11 ianuarie 2007,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Thames Water Utilities Ltd, de domnul R. McCracken, QC, și de domnul G. Jones;

— pentru Environment Agency, de domnul D. Hart, QC, și de domnul M. Harris, barrister;

— pentru guvernul Regatului Unit, de doamna E. O'Neill, în calitate de agent, asistată de domnul J. Maurici, barrister;

— pentru guvernul belgian, de domnul M. Wimmer, în calitate de agent;

— pentru guvernul olandez, de doamna H. Sevenster, în calitate de agent;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnul M. Konstantinidis și de doamna D. Lawunmi, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 8 februarie 2007,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile (JO L 194, p. 39), astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156/CEE a Consiliului din 18 martie 1991 (JO L 78, p. 32, denumită în continuare „Directiva 75/442") și a Directivei 91/271/CEE a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale (JO L 135, p. 40, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 43). Instanța de trimitere urmărește, în esență, să se stabilească dacă apele uzate care se scurg dintr-o rețea de tratare reprezintă deșeuri în sensul Directivei 75/442 și, în cazul în care răspunsul este afirmativ, dacă acestea sunt excluse din domeniul de aplicare al acesteia din urmă în temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) sau al articolului 2 alineatul (2) din aceasta.

Cadrul juridic

Dreptul comunitar

În ceea ce privește deșeurile

2 Articolul 1 din Directiva 75/442 prevede:

„În sensul prezentei directive:

(a) «deșeu» înseamnă orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute în anexa I de care titularul se debarasează ori intenționează sau are obligația de a se debarasa.

[...]

(b) «producător» înseamnă orice persoană ale cărei activități produc deșeuri («producător inițial») și/sau oricine care realizează operațiuni de preprelucrare inițială, amestecare sau alte operațiuni care au ca rezultat schimbarea naturii sau a compoziției acestor deșeuri;

(c) «deținător» înseamnă producătorul de deșeuri sau persoana fizică sau juridică care este în posesia acestora;

[...]" [traducere neoficială]

3 Articolul 2 din aceeași directivă prevede:

„(1) Următoarele se exclud din domeniul de aplicare al prezentei directive:

[...]

(b) în cazul în care sunt deja reglementate de o altă legislație:

[...]

(iv) ape uzate, cu excepția deșeurilor în formă lichidă;

[...]

(2) Prin intermediul unor directive speciale, se pot elabora norme specifice pentru cazuri speciale sau unele de completare a prezentei directive privind gestionarea anumitor categorii speciale de deșeuri." [traducere neoficială]

În ceea ce privește apele uzate

4 Articolul 1 din Directiva 91/271 prevede:

„Prezenta directivă se aplică colectării, tratării și evacuării apelor urbane reziduale, precum și tratării și evacuării apelor uzate care provin din anumite sectoare industriale.

Prezenta directivă are ca obiect protejarea mediului împotriva deteriorării datorate evacuărilor de ape reziduale menționate anterior."

5 Articolul 3 din aceeași directivă prevede, la alineatul (1) primul paragraf, că „[s]tatele membre veghează ca toate aglomerările să fie echipate cu sisteme de colectare a apelor urbane reziduale" și, la alineatul (2), că „sistemele de colectare descrise la alineatul (1) trebuie să respecte cerințele din anexa I punctul A".

6 Anexa I punctul A la Directiva 91/271 impune următoarele obligații:

„[...]

Conceperea, construirea și întreținerea sistemelor de colectare se întreprind pe baza celor mai avansate cunoștințe tehnice, fără a atrage costuri excesive, în special în ceea ce privește:

[...]

— prevenirea scurgerilor;

[...]".

Dreptul național

În ceea ce privește deșeurile

7 Articolul 33 (1) din Environmental Protection Act 1990 prevede:

„[...] se interzice oricărei persoane – a) să elimine deșeuri controlate [...] în sol sau pe sol, indiferent de loc, cu excepția cazului în care este în vigoare o licență de gestionare a deșeurilor, iar eliminarea este efectuată în conformitate cu această licență."

8 La articolul 75 (4) din Environmental Protection Act 1990, „deșeurile controlate" sunt definite ca fiind „gunoaiele menajere, deșeurile industriale și comerciale sau alte deșeuri de acest tip".

9 Articolul 75 (8) din Environmental Protection Act 1990 prevede că „deșeurile la care se referă punctul (7) și acest punct nu cuprind apele uzate (inclusiv conținutul toaletelor sau provenind din toalete), cu excepția cazului în care actele normative prevăd altfel".

10 Controlled Waste Regulations 1992 au fost adoptate în aplicarea Environmental Protection Act 1990.

11 În conformitate cu regula 5 (1) din Controlled Waste Regulations 1992, „[...] deșeurile descrise în anexa 3 trebuie tratate ca fiind deșeuri industriale în sensul părții II din lege".

12 Alineatul (7) (a) din anexa 3 se referă la „ape[le] uzate care nu corespund unei descrieri ce figurează la regula 7 [...] care sunt eliminate prin sol sau pe sol". Totuși, regula 7 (1) (a) exclude din categoria deșeurilor controlate „apele uzate, nămolurile sau nămolurile din fosele septice care sunt tratate, conservate sau eliminate (altfel decât recurgând la o instalație mobilă) în zona de implantare («curtilage») a stațiilor de tratare a apelor uzate", cu condiția ca operațiunile de tratare, de conservare și de eliminare să facă parte integrantă din activitățile stațiilor.

13 În conformitate cu regula 7A din Controlled Waste Regulations 1992, „în sensul părții a doua din Environmental Protection Act 1990, deșeurile care nu sunt deșeuri avute în vedere de directivă nu trebuie tratate ca fiind deșeuri menajere, industriale sau comerciale".

14 În sfârșit, Controlled Waste Regulations 1992 definesc „deșeurile avute în vedere de directivă" ca fiind „orice substanță sau obiect din categoriile enumerate în partea a doua din anexa 4 de care producătorul sau deținătorul se debarasează, are intenția sau este obligat să se debaraseze, cu excepția totuși a tot ce este exclus din domeniul de aplicare al directivei în temeiul articolului 2 din aceasta"; termenul „a se debarasa" are o semnificație identică celei pe care o are în directivă, iar termenul „producător" desemnează orice persoană a cărei activitate a produs deșeuri avute în vedere de directivă sau care a efectuat operațiuni de preprelucrare, de amestecare sau alte operațiuni care au ca rezultat schimbarea naturii sau a compoziției acestor deșeuri.

În ceea ce privește apele uzate

15 La momentul comiterii pretinselor infracțiuni, articolul 94 (1) din Water Industry Act 1991 prevedea:

„Întreprinderea de tratare a apelor uzate este obligată: (a) să furnizeze, să controleze și să dezvolte un sistem de canalizare publică (în zona proprie sau în altă parte) care să asigure epurarea și întreținerea acestora, astfel încât această zonă să fie și să rămână efectiv drenată; (b) să adopte măsurile necesare pentru golirea acestei canalizări și orice alte măsuri [...] necesare, în mod repetat, pentru tratarea efectivă, în stații de evacuare sau în alt mod, a conținutului acestei canalizări."

16 În plus, în caz de încălcare a unei obligații de către un operator de tratare a apelor uzate avut în vedere la articolul 94 (1) din Water Industry Act 1991, secretarul de stat sau directorul general al serviciilor apelor este obligat, în temeiul articolului 18 din această lege, să adopte un ordin executoriu definitiv (aplicabil în urma unei proceduri în contradictoriu) sau provizoriu (aplicabil imediat) prin care se impune luarea de măsuri în vederea asigurării respectării acelei obligații.

17 Urban Waste Water Treatment (England and Wales) Regulations 1994 au fost adoptate în scopul punerii în aplicare a Directivei 91/271 și completează dispozițiile articolului 94 din Water Industry Act 1991.

18 Regula 4 (1) din Urban Waste Water Treatment (England and Wales) Regulations 1994 prevede:

„Prezentele dispoziții le completează pe cele privind obligația impusă la articolul 94 din Water Industry Act 1991 [...] și orice abatere de la prevederile acestor dispoziții trebuie considerată, în sensul acestei legi, o încălcare a respectivei dispoziții."

19 Regula 4 (4) prevede că obligațiile în temeiul articolului 94 (1) (b) includ o obligație „de a face astfel încât apele reziduale urbane care intră în sistemul de colectare să fie, înainte de a fi evacuate, supuse unei tratări în conformitate cu regula 5".

Acțiunea principală și întrebările preliminare

20 Thames Water Utilities Ltd este o întreprindere publică de tratare a apelor uzate. Aceasta face obiectul unei urmăriri penale inițiate de Environment Agency, persoană juridică autonomă ale cărei atribuții includ anumite aspecte ale controlului poluării în Anglia și în Țara Galilor. Thames Water Utilities Ltd este acuzată de a fi evacuat ape uzate netratate care reprezintă „deșeuri controlate" pe teritoriul comitatului Kent, precum și în ape controlate din acest comitat. Instanța

competentă este South East London Division, Bromley Magistrates' Court (District Judge Carr). Aceasta a refuzat să se pronunțe asupra unei întrebări preliminare care viza să se stabilească dacă apele uzate care se scurg din canalizări întreținute de o întreprindere precum Thames Water Utilities Ltd reprezintă un „deșeu controlat în sensul legislației engleze".

21 Thames Water Utilities Ltd a introdus în fața instanței de trimitere o acțiune în control jurisdicțional („judicial review") împotriva acestui refuz de a se pronunța.

22 După ce a stabilit că un deșeu controlat, în sensul dreptului național, trebuie să reprezinte un deșeu în sensul Directivei 75/442, High Court of Justice (England and Wales), Queen's Bench Division (Administrative Court), a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Apele uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare a apelor uzate exploatată de o întreprindere publică de tratare a apelor uzate în conformitate cu Directiva [91/271] și/sau cu Water Industry Act 1991 [...] reprezintă «deșeuri» în sensul Directivei [75/442]?

2) În cazul unui răspuns afirmativ la prima întrebare, apele uzate sus-menționate:

a) sunt excluse din sfera noțiunii «deșeuri», în sensul [Directivei 75/442], în temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) din [Directiva 75/442] și în special prin aplicarea [Directivei 91/271] și/sau a [Water Industry Act 1991], sau

b) intră în domeniul de aplicare al articolului 2 alineatul (2) din [Directiva 75/442] și sunt excluse din sfera noțiunii «deșeuri», în sensul [Directivei 75/442], în special prin aplicarea [Directivei 91/271]?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

23 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere urmărește să afle dacă apele uzate reprezintă deșeuri în sensul Directivei 75/442 atunci când se scurg dintr-o rețea de tratare exploatată de o întreprindere publică în aplicarea legislației adoptate pentru transpunerea Directivei 91/271.

24 Articolul 1 litera (a) din Directiva 75/442 definește deșeul ca fiind „orice substanță sau obiect inclus în categoriile prevăzute în anexa I de care titularul se debarasează ori intenționează [...] să se debaraseze". Această anexă precizează și ilustrează această definiție, furnizând o listă de substanțe și de obiecte care pot fi calificate drept deșeuri. Această listă nu are însă decât un caracter exemplificativ, calificarea drept deșeu rezultând în primul rând din comportamentul deținătorului și din semnificația termenului „a se debarasa" (a se vedea hotărârea din 7 septembrie 2004, Van de Walle și alții, C-1/03, Rec., p. I-7613, punctul 42 și jurisprudența citată).

25 Articolul 2 alineatul (1) din Directiva 75/442 indică în plus tipurile de deșeuri susceptibile de a fi, în anumite condiții, excluse din domeniul de aplicare al acestei directive, chiar dacă sunt deșeuri care corespund definiției enunțate la articolul 1 litera (a) din această directivă.

26 În temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) din Directiva 75/442, acesta este și cazul „apelor uzate, cu excepția deșeurilor în formă lichidă". Din această dispoziție rezultă că legiuitorul comunitar a intenționat să califice în mod expres apele uzate drept „deșeuri", în sensul Directivei 75/442, prevăzând, totodată, că aceste deșeuri pot, în anumite condiții, să fie excluse din domeniul de aplicare al acestei directive și, prin urmare, pot să nu fie supuse regimului juridic general al deșeurilor pe care directiva îl instituie.

27 În această privință, termenul „a se debarasa" trebuie interpretat nu numai în lumina obiectivelor Directivei 75/442, adică al protecției sănătății umane și a mediului împotriva efectelor nocive provocate de colectarea, transportarea, tratarea, stocarea și depozitarea deșeurilor, ci și a articolului 174 alineatul (2) CE. Acesta din urmă prevede că „politica Comunității în domeniul mediului urmărește un nivel de protecție ridicat, ținând seama de diversitatea situațiilor din diferitele regiuni ale Comunității. Aceasta se bazează pe principiile precauției și acțiunii preventive [...]". Termenul „a se debarasa" nu trebuie, așadar, să fie interpretat în mod restrictiv (a se vedea în acest sens în special hotărârea din 15 iunie 2000, ARCO Chemie Nederland și alții, C-418/97 și C-419/97, Rec., p. I-4475, punctele 36-40).

28 Faptul că apele uzate se scurg dintr-o rețea de colectare nu are nicio influență asupra naturii de „deșeuri" a acestora în sensul Directivei 75/442. Într-adevăr, o scurgere a apelor uzate în afara unei rețele de colectare constituie un fapt prin care întreprinderea de tratare, deținătoare a acestor ape, „se debarasează" de acestea. Caracterul accidental al acestei scurgeri nu determină o concluzie diferită. Într-adevăr, Curtea a apreciat că o scurgere accidentală de hidrocarburi pe sol poate fi privită ca fiind o acțiune prin care deținătorul hidrocarburilor „se debarasează" de acestea (a se vedea în acest sens hotărârea Van de Walle și alții, citată anterior, punctul 47). Curtea a apreciat de asemenea că Directiva 75/442 ar fi parțial lipsită de efect dacă hidrocarburile aflate la originea unei poluări nu ar fi considerate ca fiind deșeuri doar pentru motivul că au fost evacuate accidental (a se vedea hotărârea Van de Walle și alții, citată anterior, punctul 48). Același raționament trebuie folosit în raport cu apele uzate care se scurg în mod accidental.

29 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare că apele uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare a apelor uzate exploatată de o întreprindere publică de tratare a apelor uzate în aplicarea Directivei 91/271 și a legislației adoptate pentru transpunerea acesteia reprezintă deșeuri în sensul Directivei 75/442.

Cu privire la a doua întrebare litera a)

30 Prin intermediul celei de a doua întrebări litera a), instanța de trimitere urmărește să afle, în esență, dacă apele uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare a apelor uzate reprezintă deșeuri excluse din domeniul de aplicare al Directivei 75/442 în temeiul articolului 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) din aceasta și în special prin aplicarea Directivei 91/271 sau a Water Industry Act 1991 sau a acestor două instrumente juridice luate împreună.

31 Articolul 2 alineatul (1) litera (b) punctul (iv) din Directiva 75/442 exclude din domeniul său de aplicare apele uzate, cu excepția deșeurilor în stare lichidă, cu condiția însă ca aceste ape uzate să fie reglementate de „o altă legislație".

32 După cum a apreciat Curtea la punctul 49 din hotărârea din 11 septembrie 2003, AvestaPolarit Chrome (C-114/01, Rec., p. I-8725), termenii „altă legislație" utilizați la articolul 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva 75/442 se pot referi, de asemenea, la o reglementare națională.

33 Totuși, pentru a putea fi considerate „altă legislație", în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) menționat anterior, normele în cauză nu trebuie să se limiteze la referirea la o substanță anume, ci trebuie să cuprindă dispoziții precise cu privire la

gestionarea acestora ca deșeuri, în sensul articolului 1 litera (d) din această directivă. În caz contrar, gestionarea deșeurilor în cauză nu ar fi organizată nici în cadrul acestei directive, nici în cel al vreunei alte directive, nici în cel al unei reglementări naționale, ceea ce ar fi contrar atât modului de redactare a articolului 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva 75/442, cât și scopului însuși al legislației comunitare în materie de deșeuri (a se vedea în acest sens hotărârea AvestaPolarit Chrome, citată anterior, punctul 52).

34 Rezultă că, pentru a putea fi considerate „altă legislație", normele comunitare sau naționale în cauză trebuie să cuprindă dispoziții precise cu privire la gestionarea deșeurilor și să asigure un nivel de protecție cel puțin echivalent celui care rezultă din Directiva 75/442 și, mai precis, de la articolele 4, 8 și 15 din aceasta.

35 Directiva 91/271 nu asigură un astfel de nivel de protecție. Deși reglementează colectarea, tratarea și evacuarea apelor uzate, aceasta se limitează la a prevedea, în ceea ce privește scurgerile de ape uzate, o obligație de prevenire a riscului de astfel de scurgeri la momentul conceperii, construirii și întreținerii sistemelor de colectare. Directiva 91/271 nu stabilește niciun obiectiv în materie de eliminare a deșeurilor sau de depoluare a solurilor contaminate. Prin urmare, nu se poate considera că această directivă privește gestionarea apelor uzate care se scurg din rețelele de tratare și că asigură un nivel de protecție cel puțin echivalent celui care decurge din Directiva 75/442.

36 În ceea ce privește legislația națională aplicabilă în acțiunea principală, nici înscrisurile prezentate Curții, nici observațiile emise în cursul ședinței nu au permis determinarea întinderii exacte a atribuțiilor de care dispune administrația competentă din Regatul Unit. Îi revine instanței de trimitere sarcina de a determina, pe baza criteriilor definite la punctele 34 și 35 din prezenta hotărâre, dacă Water Industry Act 1991 sau Urban Waste Water (England and Wales) Regulations 1994 conțin dispoziții precise cu privire la gestionarea deșeurilor în cauză și dacă sunt de natură să asigure o protecție a mediului echivalentă celei garantate prin Directiva 75/442 și, mai precis, prin articolele 4, 8 și 15 din aceasta.

37 În caz contrar, îi revine instanței naționale sarcina de a înlătura dispozițiile naționale și de a aplica, în acțiunea principală, dispozițiile Directivei 75/442, precum și pe cele ale măsurilor naționale care au asigurat transpunerea acesteia.

38 Trebuie, așadar, să se răspundă la a doua întrebare litera a), pe de o parte, că Directiva 91/271 nu reprezintă o „altă legislație" în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva 75/442 și, pe de altă parte, că îi revine instanței de trimitere sarcina de a verifica, în conformitate cu criteriile definite în prezenta hotărâre, dacă legislația națională poate fi considerată ca reprezentând o „altă legislație" în sensul acestei dispoziții. Acesta este cazul dacă legislația națională conține dispoziții precise cu privire la gestionarea deșeurilor în cauză și dacă este de natură să asigure o protecție a mediului echivalentă celei garantate prin Directiva 75/442 și, mai precis, prin articolele 4, 8 și 15 din aceasta.

Cu privire la a doua întrebare litera b)

39 Curtea a stabilit că Directiva 75/442, în forma rezultată ca urmare a modificării sale prin Directiva 91/156, este o legislație-cadru, articolul 2 alineatul (2) din aceasta prevăzând că, pentru a reglementa gestionarea anumitor categorii speciale de deșeuri, pot fi elaborate norme specifice pentru cazuri speciale sau norme de completare prin intermediul unor directive speciale. O astfel de directivă specială poate fi considerată ca fiind *lex specialis* în raport cu Directiva 75/442, astfel încât dispozițiile sale prevalează față de dispozițiile acesteia din urmă în situațiile pe care urmărește să le reglementeze în mod specific (a se vedea în acest sens hotărârea din 19 iunie 2003, Mayer Parry Recycling, C-444/00, Rec., p. I-6163, punctele 51 și 57).

40 Cu toate acestea, astfel cum s-a precizat la punctul 35 din prezenta hotărâre, Directiva 91/271 nu conține nicio dispoziție privind, ca atare, apele uzate care se

scurg dintr-o rețea de colectare. Prin urmare, această directivă nu poate fi considerată ca incluzând norme specifice pentru cazuri speciale sau norme de completare a celor din Directiva 75/442 destinate să reglementeze gestionarea apelor uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare.

41 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare litera b) că Directiva 91/271 nu poate fi considerată, în ceea ce privește gestionarea apelor uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare, ca fiind *lex specialis* în raport cu Directiva 75/442 și, prin urmare, nu se poate aplica în temeiul articolului 2 alineatul (2) din această din urmă directivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

42 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară:

1) **Apele uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare a apelor uzate exploatată de o întreprindere publică de tratare a apelor uzate în aplicarea Directivei 91/271/CEE a Consiliului din 21 mai 1991 privind tratarea apelor urbane reziduale și a legislației adoptate pentru transpunerea**

acesteia reprezintă deșeuri în sensul Directivei 75/442/CEE a Consiliului din 15 iulie 1975 privind deșeurile, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156/CEE a Consiliului din 18 martie 1991.

2) **Directiva 91/271 nu reprezintă o „altă legislație" în sensul articolului 2 alineatul (1) litera (b) din Directiva 75/442, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156. Îi revine instanței de trimitere sarcina de a verifica, în conformitate cu criteriile definite în prezenta hotărâre, dacă legislația națională poate fi considerată ca reprezentând o „altă legislație" în sensul acestei dispoziții. Acesta este cazul dacă legislația națională conține dispoziții precise cu privire la gestionarea deșeurilor în cauză și dacă este de natură să asigure o protecție a mediului echivalentă celei garantate prin Directiva 75/442, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156, și, mai precis, prin articolele 4, 8 și 15 din aceasta.**

3) **Directiva 91/271 nu poate fi considerată, în ceea ce privește gestionarea apelor uzate care se scurg dintr-o rețea de colectare, ca fiind *lex specialis* în raport cu Directiva 75/442, astfel cum a fost modificată prin Directiva 91/156, și, prin urmare, nu se poate aplica în temeiul articolului 2 alineatul (2) din această directivă.**

Semnături